

Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën 2023

Versie : Houdbaarheidstest gemeentefinanciën 2023
Datum : 27 maart 2023
Auteur : J. van der Lei
Foto omslag : J. van der Lei
Organisatie : Vereniging van Nederlandse Gemeenten

§ 1. Inleiding

Deze handleiding hoort bij de *Houdbaarheidstest gemeentefinanciën* (versie maart 2023). De *Houdbaarheidstest gemeentefinanciën* zelf is te vinden op de website van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en vandaar samen met deze handleiding te downloaden¹. De handleiding bevat in paragraaf 2 een korte uitleg over de houdbaarheidstest en de aandachtsggebieden voor houdbare gemeentefinanciën. Erna volgt in paragraaf 3 een invulinstructie voor de test. Paragraaf 4 geeft een korte beschrijving van de financiële kengetallen van de test en de bijbehorende signaalwaarden voor het meten van de financiële conditie van een gemeente.

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is in de eerste plaats een stresstest. De houdbaarheidstest meet de structurele ombuigingen op de exploitatierekening die bij een (gestandaardiseerd) slechtweer-scenario minimaal nodig zijn voor houdbare gemeentefinanciën. Voor dit slechtweer-scenario zijn de gevolgen van de Grote Recessie 2008-2015 voor de gemeentefinanciën van Nederland het uitgangspunt. In afwijking daarvan gaat het slechtweer-scenario uit van een stijging van de rente op schulden met 3 procentpunten. Voor het in beeld brengen van de omvang van de ombuigingsopgaaf wordt het financiële kengetal de *houdbaarheidsquote* gebruikt. Dit kengetal drukt de structurele ombuigingsopgaaf op de baten en lasten uit als een percentage van het ombuigingsrelevante deel van de exploitatierekening. Daarmee kunnen de ombuigingsopgaven van gemeenten onderling worden vergeleken.

Naast de stresstest maakt de test een diagnose van de huidige financiële conditie van een gemeente. Daarvoor berekent de test de uitkomsten van negen aanvullende financiële kengetallen. Deze negen kengetallen belichten de aandachtsggebieden die de toekomstige begrotingsruimte van Nederlandse gemeenten in sterke mate beïnvloeden. Met de totale set kengetallen en bijbehorende signaalwaarden wordt de uitkomst van de *financiële conditie index* bepaald. Met deze index wordt een algeheel oordeel over de huidige financiële gezondheid van de gemeentefinanciën geveld. Als de financiële conditie goed is, kan een gemeente tegenslagen zonder onoverkomelijke problemen financieel opvangen.

Met de houdbaarheidstest kunnen ook simulaties voor de gemeentelijke begrotingspolitiek worden gemaakt. Op de stand handmatig wordt het slechtweer-scenario uitgezet en kunnen verschillende scenario's met een tijdhorizon van tien jaar voor de gemeente in beeld worden gebracht. Ook kunnen hiervoor de indicatoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van de baten en lasten, zoals de correcties voor inflatie en bevolkingsgroei, worden aangepast door ook daarvoor de stand handmatig te kiezen. Bij een gewenste financiële vermogenspositie op de middellange termijn kan dan de financiële begrotingsruimte worden bepaald.

Het niveau van de investeringen in de test kan voor het bepalen van deze financiële ruimte apart worden bijgesteld. Bij een gegeven ruimte voor investeringen berekent het model dan de maximaal aanwezige ruimte voor de exploitatie-uitgaven aan publieke voorzieningen. Omgekeerd kan het model bij een gegeven ruimte voor de exploitatie-uitgaven ook de maximaal aanwezige ruimte voor vervangings- en uitbreidingsinvesteringen berekenen.

---

¹) <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/financiele-conditie-gemeenten-en-kapitaalmarkt>

§ 2. Korte beschrijving van de methodiek van de houdbaarheidstest gemeentefinanciën

Het houdbaarheidstekort

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is een kasstroommodel. Het hart van dit kasstroommodel wordt gevormd door de zogenaamde schuldaccumulatievergelijking in baten en lasten². Het model maakt daarmee een schatting van de toekomstige kasstromen in lopende prijzen. De kasstroom wordt daarbij gemeten met de mutatie van het financieel vermogen in een jaar. Dit is hetzelfde als de mutatie van de netto-schuld.

De methodiek van de test om het houdbaarheidstekort te bepalen is gebaseerd op het leerstuk *houdbare overheidsschuld* uit de economische literatuur. Dit leerstuk wordt wereldwijd door overheden van landen en staten toegepast. Het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank passen dergelijke testen toe om te bepalen hoe groot de structurele ombuigingsopgaaf van een overheid met financiële stress bedraagt en of daar eventueel saneringssteun bij nodig is. Het leerstuk is ook de naamgever van onze nationale *Wet houdbare overheidsfinanciën*.

Omdat gemeenten een soort van landjes binnen nationale staten zijn, is het concept goed bruikbaar voor gemeenten. Kortom, de houdbaarheid van de gemeenteschuld kan net als bij landen en staten worden gemeten met een berekening van de toekomstige schuldevolutie op basis van kasstromen. De financiële gezondheid van een gemeente kan met deze methode worden gevangen in één financieel kengetal over het zogenaamde houdbaarheidstekort. De architectuur van de houdbaarheidstest gemeentefinanciën is daarvoor speciaal toegenomen op de situatie van de Nederlandse gemeenten.

Het rekenmodel houdbare gemeentefinanciën berekent de toekomstige financieringsstromen (*cashflow*) van een gemeente bij ongewijzigd beleid en laat daar vervolgens een slechtweerscenario op los. Op basis van de eindbalans van het boekjaar 2022 en de begrote inkomsten en uitgaven uit de begroting 2023 voorspelt het model het verloop van de netto schuld als aandeel van de baten (voor mutatie van de reserves). Bij die voorspelling houdt de test rekening met de invloed van demografische, sociale en economische variabelen zoals inflatie, loonontwikkeling, economische groei en de bevolkingsgroei op de ontwikkeling van de toekomstige inkomsten en uitgaven. Daardoor houdt de test ook rekening met de ruimte voor een structureel financieringstekort als begrotingsruimte.

In de test wordt op het toekomstige verloop van de netto schuldquote een slechtweerscenario ingeboekt. Bij het slechtweerscenario worden de toekomstige baten verlaagd, de toekomstige lasten verhoogd, de rente op nieuwe leningen verhoogd, en de uitgezette leningen afgewaardeerd. Ook wordt een val aan baten uit de grondexploitatie ingeboekt. Hierdoor loopt de netto schuldquote in het rekenmodel op.

De gemeentelijke organisatie reageert vervolgens op die tegenvallers met ombuigingen. Maar de mogelijkheden voor ombuigingen door een gemeente zijn vanwege verschillende redenen

---

²) Voor een uitgebreide uitleg van de schuldaccumulatievergelijking in baten en lasten en het kasstroommodel kunnen de hoofdstukken 5 en 6 van het boek *Houdbare gemeentefinanciën. Het bewaken van de financiële conditie in Nederland* (Van der Lei, J., 2019) worden geraadpleegd. Een digitale versie hiervan staat eveneens op www.vng.nl bij het bericht van de nieuwe versie van deze test.

begrensd. De belastingen kunnen maar beperkt worden verhoogd en op bijvoorbeeld rentelasten en afschrijvingslasten kan niet worden omgebogen. Met het model kan vervolgens de structurele ombuigingsopgave op de exploitatie voor een houdbare gemeenteschuld in kaart worden gebracht. Met ombuigingen keert de gemeente op de middellange termijn het oplopen van de netto schuldquote. In de test wordt daarvoor uitgegaan van vijf jaar. Door met de houdbaarheidstest de omvang van de ombuigingen op de baten en lasten te bepalen, waarbij de netto schuldquote niet meer oploopt, wordt de weerbaarheid van de gemeente bij een slechtweerscenario in beeld gebracht.

De houdbaarheidstest kijkt dus hoeveel een gemeente bij een fictief slechtweerscenario structureel op de baten en lasten moet ombuigen om het oplopen van de netto schuldquote te keren. Een alsmaar oplopende (netto) schuldquote wordt in de economische literatuur gezien als het teken voor een op (middellange) termijn onhoudbare financiële situatie. Bij een licht dalende netto schuldquote is sprake van een houdbare gemeenteschuld. De huidige schuld en de toekomstige verschuldigde rente kunnen in dat geval geheel uit de toekomstige kasstroom van de exploitatie en de investeringen inclusief grondexploitatie worden terugbetaald. Het model veronderstelt hierbij, dat de gemeente zijn publieke investeringen op een gezond peil handhaaft en de belastingen niet verder verhoogt dan een aanvaardbaar niveau.

Het bedrag aan structurele ombuigingen dat nodig is om de netto schuldquote te stabiliseren, wordt het houdbaarheidstekort genoemd. Hoe lager het houdbaarheidstekort bij het fictieve slechtweerscenario is, des te weerbaarder de gemeentefinanciën zijn. Het houdbaarheidstekort uitgedrukt in procenten van de baten en lasten waarop ombuigingen mogelijk zijn, wordt de *houdbaarheidsquote* genoemd. Bij een gestandaardiseerd slechtweerscenario kan met de uitkomst voor *houdbaarheidsquote* de weerbaarheid met andere gemeenten worden vergeleken.

De financiële conditie index

De uitkomst van de *houdbaarheidsquote* geeft niet onder alle economische omstandigheden een goed oordeel over de houdbaarheid van de gemeentefinanciën. De economische literatuur voorspelt namelijk dat bij een rente lager dan de trendmatige groei van de inkomsten een hogere schuld leidt tot een betere weerbaarheid. Bij een rente lager dan de trendmatige groei van de inkomsten is het structureel financieringstekort hoger dan de bijbehorende rentelasten van de schuld, zodat een hogere schuld juist meer ruimte voor netto lasten aan publieke voorzieningen schept, en daarmee dus ook een deel van de ombuigingen opvangt.

Dit mechanisme wordt versterkt als de rente in de achterliggende periode sterk is gedaald. Bij herfinanciering van de oude leningen dalen dan de rentelasten, waarmee eveneens een deel van de benodigde ombuigingen wordt ingevuld.

De rente op gemeenteschulden is in Nederland al een aantal jaren zeer laag, terwijl er de afgelopen jaren sprake was van een behoorlijke groei van de inkomsten. Uit berekeningen van de houdbaarheidstekorten van Nederlandse gemeenten en de hoogte van de schulden van bijvoorbeeld het jaar 2017 bleek dan ook dat bij gemeenten met hogere schulden inderdaad sprake was van een betere uitkomst voor de *houdbaarheidsquote* en er dus sprake was van een betere weerbaarheid. Om deze reden is de houdbaarheidstest uitgebreid met een *financiële conditie index*.

Deze *financiële conditie index* kijkt breder naar de houdbaarheid van de gemeentefinanciën door aanvullend ook een oordeel over de actuele hoogte van de schuld, de actuele exploitatieresultaten, de actuele belastingdruk, de actuele hoogte van de investeringen en de actuele hoogte van de lopende uitgaven te vellen. Voor die oordelen wordt juist uitgegaan van prudente of aanvaardbare niveaus. De *financiële conditie index* kijkt dus naar de belangrijkste aandachtsgebieden van de financiële gezondheid op dit moment. De filosofie van de index luidt daarmee: als de gezondheid nu goed is, dan is een gemeente prima in staat om financiële risico's op te vangen.

De *financiële conditie index* wordt bepaald aan de hand van de uitkomsten van een gemeente op tien financiële kengetallen. Deze kengetallen zijn daarbij gerangschikt naar de thema's *vermogenspositie*, *exploitatie*, *voorzieningenniveau* en *weerbaarheid*. De tien kengetallen belichten elk één van de aandachtsgebieden van de financiële structuur die in hoge mate de toekomstige begrotingsruimte van Nederlandse gemeenten bepalen. De aandachtsgebieden van de financiële structuur waar de financiële kengetallen van de *financiële conditie index* licht op schijnen, zijn:

Vermogenspositie

1. Druk van de schuldverplichtingen op de exploitatie (*netto schuldquote*)
2. Hoogte van de schuld (*effectieve netto schuldquote*)
3. Schuldbelasting van het bezit (*solvabiliteitsratio*)

Exploitatie

4. Mate waarin de uitkomst van de exploitatierekening positief is (*exploitatie resultaat*)
5. Ruimte voor verhoging van de eigen belastinginkomsten (*onbenutte belastingcapaciteit*)
6. Gevoeligheid voor bezuinigingen op Rijksoverdrachten (*afankelijkheidsratio*)

Voorzieningenniveau

7. Hoogte van de netto lopende uitgaven op de exploitatie (*netto lasten per inwoner*)
8. Hoogte van de investeringsuitgaven (*netto investeringsquote*)

Weerbaarheid

9. Benodigde structurele ombuigingen bij een slechtweer-scenario (*houdbaarheidsquote*)
10. Gevoeligheid op de korte termijn voor renteverhogingen (*kasgeldratio*)

Voor elk aandachtsgebied wordt een financieel kengetal gebruikt (deze staan hierboven tussen haken achter de aandachtsgebieden). Voor het signaleren van financiële stress op een aandachtsgebied maakt de index gebruik van signaalwaarden voor elk van deze kengetallen. Als de uitkomst op een kengetal de signaalwaarde overschrijdt, is er potentieel sprake van financiële stress op het desbetreffende aandachtsgebied. Er wordt daarbij gebruik gemaakt van de signalen licht op groen, licht op oranje en licht op rood. De *financiële conditie index* die start op tien, wordt bij een kengetal met het licht op oranje met een half punt verlaagd en bij een kengetal met het licht op rood met een vol punt verlaagd.

Bij het overschrijden van de signaalwaarden op een, twee, drie of vier kengetallen heeft een gemeente nog steeds een voldoende financiële conditie. De *financiële conditie index* bedraagt dan respectievelijk negen (zeer goed), acht (goed), zeven (ruim voldoende) en zes (voldoende). Daarmee staat de *financiële conditie index* bijvoorbeeld toe dat een gemeente met een goede financiële vermogenspositie zich exploitatietekorten en hoge investeringen kan veroorloven. De financiële

conditie is dan niet onder de maat. Er wordt tijdelijk op grote voet geleefd, maar daar is ook eenmalig geld als vermogensbuffer voor beschikbaar.

Worden echter de signaalwaarden van meer dan vier kengetallen overschreden en staan de lichten daarvan op rood, dan is er sprake van potentieel onhoudbare gemeentefinanciën. De financiële conditie is dan zwak (vijf) of onvoldoende (vier of lager).

Aanvullend op de uitkomst voor de *financiële conditie index* kan op basis van de uitkomsten op elk van de kengetallen een diagnose over de financiële structuur van de gemeente worden geveld. De oordelen over de symptomen (met tussen haken de bijbehorende kengetallen) luiden dan:

1. Hoge schuldendruk (*netto schuldquote*)
2. Hoge schuld (*effectieve netto schuldquote*)
3. Hoge schuldbelasting van het bezit (*solvabiliteitsratio*)
4. Negatief exploitatieresultaat in het lopende jaar (*exploitatieresultaat in procenten van de baten*)
5. Structureel negatief exploitatieresultaat (*aantal negatieve exploitatieresultaten in drie jaar tijd*)
6. Hoge afhankelijkheid van overdrachten van het Rijk (*afhankelijkheidsratio*)
7. Hoge belastingtarieven (*onbenutte belastingcapaciteit in procenten van de baten*)
8. Hoge of juist lage investeringsuitgaven (*netto investeringsquote*)
9. Hoge of juist lage lopende uitgaven (*netto lasten per inwoner*)
10. Slechte weerbaarheid (*houdbaarheidsquote*)
11. Hoge rentegevoeligheid op de korte termijn (*kasgeldratio*)

In paragraaf 4 is een overzicht opgenomen met de definities en een uitleg van de financiële kengetallen voor het bepalen van de *financiële conditie index*. Daar zijn ook de signaalwaarden voor de kengetallen te vinden, waarboven financiële stress op het desbetreffende aandachtsgebied wordt verondersteld.

§ 3. Invulinstructie Houdbaarheidstest gemeentefinanciën versie maart 2023

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is geschreven in Excel en bestaat uit vijf tabbladen. Dit zijn de tabbladen:

- Financiële conditie
- Balansprognose
- Investerings & financiering
- Inkomsten & uitgaven
- Macrogegevens

Op het eerste tabblad *Financiële conditie* kan de gemeentenaam worden geselecteerd. Dit blad bevat verder een overzicht van de uitkomsten voor de *financiële conditie index* en de bijbehorende kengetallen van drie opeenvolgende jaren, waaronder als laatste het lopende begrotingsjaar. Ook wordt op dit blad met vier grafieken weergegeven wat de resterende financieringsruimte is, hoe hoog de schuldbelasting van het bezit bedraagt, of er sprake is van een houdbaarheidstekort of houdbaarheidsoverschot en hoe de schuldevolutie in het lopende begrotingsjaar is opgebouwd. Bij

het selecteren van de gemeentenaam linksboven op dit blad worden de andere vier bladen met de meest actuele IV-3 opendata van de jaarrekening 2021 en de primitieve begroting 2023 gevuld. Dit zijn de ongecorrigeerde data zoals die zijn verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Vervolgens kunnen de invoervelden van de volgende drie tabbladen met actuelere gegevens van de gemeente zelf worden overschreven. Van deze drie tabbladen moeten alleen de witte velden worden ingevuld. Daar waar bedragen worden gevraagd, moeten de bedragen in hele euro's worden ingegeven. De bedragen kunnen niet worden afgekort in duizenden euro's. De informatie die al in de witte velden staat, is in veel gevallen niet actueel en moet dus worden overschreven met de actuele informatie van de gemeente zelf. De witte invoervelden hebben daarvoor veelal een invulinstructie op detailniveau, die in beeld verschijnt als de cursor op het desbetreffende veld wordt geplaatst.

Tot besluit kan op het laatste blad *Macrogegevens* het houdbaarheidstekort worden bepaald. Op dat blad kunnen eveneens afwijkende waarden voor indicatoren en een afwijkend scenario worden ingegeven voor het ramen van de toekomstige begrotingsruimte of investeringsruimte bij een zelf gekozen scenario.

Hierna volgt per tabblad een aanvullende instructie voor het invullen van de houdbaarheidstest.

Blad *Balansprognose*

Op het blad *Balansprognose* moeten ten eerste de witte velden van de eindbalans 2022 worden overgeschreven. De al ingevulde gegevens betreffende de eindbalans van de jaarrekening 2021 volgens de opgave van de gemeente met de IV-3 aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Deze gegevens moeten worden overgeschreven met de informatie van de eindbalans uit de (voorlopige) jaarrekening 2022. De indeling van de balans uit de test sluit aan bij de indeling uit het BBV. Hier en daar kan sprake zijn van een afwijking met de balans uit de jaarrekening van de gemeente. Bij afwijkingen moet erop worden gelet dat bij het opnieuw rubriceren alle bedragen van de balans uit de gemeentelijke jaarrekening worden meegenomen.

Na het overnemen van de balans uit de (voorlopige) jaarrekening 2022 moeten rechtsonder de balans op het blad *Balansprognose* de totale baten voor bestemming reserves 2022 en totale lasten voor bestemming reserves 2022 worden ingevuld. Deze gegevens zijn veelal te vinden in het overzicht van de baten en lasten in de (voorlopige) jaarrekening 2022 van de gemeente. Ook moeten daar de baten en lasten voor mutatie van de reserves van het jaar 2023 worden ingevuld. Voor deze bedragen moet worden uitgegaan van de bedragen inclusief de mutatie voorzieningen en de baten en lasten uit de grondexploitatie. Voor de begrote totale baten voor bestemming van de reserves en totale lasten voor bestemming van de reserves voor het jaar 2023 kan worden gevaren op cijfers van de (bijgestelde) begroting van de gemeente. Tot slot moet hier het saldo van de onttrekkingen aan en de toevoegingen aan de balanspost voorzieningen in 2023 worden ingegeven, voor zover dit saldo al in de begrote baten en lasten van het jaar 2023 is verwerkt.

Linksonder de balans op het blad *Balansprognose* moeten vervolgens de begrote afschrijvingslasten 2023 voor de immateriële activa en de materiële activa worden ingevuld. Het reeds ingevulde bedrag betreft de afschrijvingslasten begroting 2023 volgens de opendata IV-3. Bij de afschrijvingslasten moeten ook de afschrijvingslasten worden meegenomen die worden gedekt uit bestemmingsreserves.

Onder de invoervelden voor de afschrijvingslasten op het blad *Balansprognose* staat een zwart omlijnd blok met witte invoervelden. Vul dit zwart omlijnde blok pas in, nadat u het blad *Investerings & financiering* hebt gevuld. De uitleg voor het invullen van dit blok staat aan het slot van de invulinstructie van het blad *Investerings & financiering*.

Blad *Investerings & financiering*

Vul op de eerste rij met witte invoervelden van het blad *Investerings & financiering* in: de investeringen van 2023 in *(Im-)materiele activa*; de aankoop in 2023 van *Niet in exploitatie genomen gronden*; de investeringen van 2023 in *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*; de aankoop in 2023 van *Overige voorraden*; en het bedrag van nieuwe *Kapitaalverstrekingen* in 2023.

Vul op de tweede rij met witte invoervelden van het blad *Investerings & financiering* in: de eventuele bruto verkoopopbrengst in 2023 van het afstoten van *(Im-)materiele activa*; het bedrag van de overboeking in 2023 van *Niet in exploitatie genomen grond* naar de voorraad *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*; de verwachte bruto verkoopopbrengsten in 2023 uit de kavelverkoop bouwgrond van de voorraad *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*; het bedrag aan onttrekking in 2023 van *Overige voorraden* en de bruto-opbrengst in 2023 uit de verkoop of liquidatie van *Kapitaalverstrekingen*. Let op bij het invullen van het bedrag voor de overboeking van *Niet in exploitatie genomen grond*. Daar moet alleen de afname van de voorraad worden ingeboekt en niet de waardevermindering bij die overboeking.

In het onderste blok van het blad *Investerings & financiering* moeten de aflossingen op de uitstaande leningen en op de aangetrokken leningen worden ingegeven. Nieuw aan te trekken langlopende leningen berekent het model zelf. Nieuwe leningen aan verbonden partijen, nieuwe leningen aan derden en nieuwe langlopende uitzettingen moeten op het blad *Balansprognose* in het zwart omlijnde blok linksonder worden ingevuld.

Voor het prognosticeren van de eindbalans kunnen tot slot op het blad *Investerings & financiering* de mutaties voor de vlottende financiële activa en de vlottende financiële passiva worden ingegeven. Maar meestal zijn deze mutaties tot ver in het begrotingsjaar niet bekend. De velden kunnen dan leeg worden gelaten.

Na het invullen van het blad *Investerings & financiering* moeten vervolgens in het zwart omlijnde blok linksonder op het blad *Balansprognose* de gemaakte boekwinsten op het afstoten van *(Im-)materiele activa* en *Kapitaalverstrekingen* worden ingegeven. Ook moeten hier de nieuw te verstrekken *leningen aan derden* en *leningen aan verbonden partijen* worden ingegeven en de geplande nieuwe *langlopende uitzettingen*.

In het zwart omlijnde blok linksonder kan de sprong in waarde van de bouwgrond bij de overboeking van *Niet in exploitatie genomen bouwgronden* naar *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie* worden ingegeven.

Tot slot moet voor de eindstand *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie* de afname van deze voorraad door verkopen worden ingeven middels het invoeren van *de kostprijs van de verkopen bouwgrondexploitatie* uit de voorraad *onderhanden werk bouwgrondexploitatie*. Dit is het bedrag zoals dat bij de begroting van de exploitatierekening is opgevoerd als de in 2023 te verantwoorden lasten bouwgrondexploitatie.

Bij de bovenstaande mutatie past de opmerking, dat het model veronderstelt dat de baten en lasten van de bouwgrondexploitatie bruto in de cijfers van de exploitatie worden meegenomen. Is dit niet het geval dan moeten op het blad *Balansprognose* de ingevulde baten en lasten 2023 met de baten en lasten van de bouwgrondexploitatie worden opgehoogd.

Blad *Inkomsten & uitgaven*

Voordat het houdbaarheidstekort kan worden bepaald, moeten als laatste op het blad *Inkomsten & uitgaven* de kasstromen uit de baten en de lasten worden toegedeeld aan de verschillende inkomsten- en uitgavencategorieën. De al ingevulde gegevens op dit blad zijn gebaseerd op de gegevens voor het begrotingsjaar 2023 uit verschillende openbare bronnen.

De al ingevulde baten voor overdrachten van het Rijk, zoals de algemene uitkeringen en het budget voor de bijstandsverstrekking, zijn gebaseerd op openbare bronnen stand Miljoenennota 2023. De bedragen voor de belastingen, rechten en leges zijn gebaseerd op de begrotingscijfers 2023 volgens IV-3 aanlevering van de gemeente aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Juist het goed en volledig categoriseren van de kasstroom uit de baten is belangrijk. Daarmee wordt namelijk indirect ook de omvang van de uitgaven bepaald waarop de gemeente ombuigingen kan realiseren. De omvang daarvan heeft een behoorlijke invloed op de uitkomst van het houdbaarheidstekort.

Voor de indeling van de uitgaven op het blad *Inkomsten & uitgaven* is aansluiting gezocht bij de hoofdingeling in taakvelden. Wel zijn de uitgaven aan lonen en inkomstenregelingen, zoals de bijstand en de WSW-oud, apart gehouden. Voor het categoriseren van de rest van de uitgaven aan de verschillende taakvelden moet daarom worden uitgegaan van de uitgaven exclusief lonen, rente, afschrijvingen, inzet en vorming reserves en voorzieningen en lasten bouwgrondexploitatie.

Het totaalbedrag van de kasstroom uit de baten (exclusief rente, boekwinsten en opbrengsten uit de bouwgrondexploitatie) dat nog niet is toegedeeld aan een categorie, staat in de eerste kolom met inkomstencategorieën achter nr. 14. Aan de hand daarvan kan de mate van volledigheid van het categoriseren van de inkomsten worden gecontroleerd. Het totaalbedrag van de kasstroom uit de lasten (exclusief afschrijvingen, rente en lasten bouwgrondexploitatie) dat nog niet is toebedeeld, staat in de tweede kolom met uitgavencategorieën achter nr. 21. Aan de hand daarvan kan bij het toedelen van de exploitatie-uitgaven aan de verschillende categorieën eveneens de mate van volledigheid worden gecontroleerd.

Overigens is het volledig toedelen van de baten en lasten op de euro nauwkeurig meestal niet haalbaar. Dat is op zich niet erg en beïnvloedt de uitkomst weinig. Van belang is juist om de baten uit de rechten en leges, de decentralisatie-uitkeringen en de specifieke uitkeringen op dit blad zo goed als mogelijk te ramen.

Om op de stand *handmatig* van het model het ramen van baten en lasten voor de toekomstige begrotingspolitiek te optimaliseren kunnen rechtsboven op blad *Inkomsten & uitgaven* voor elk toekomstig jaar niet-taakgebonden kortingen op de baten, zoals een opschalingskorting, en opgelegde ombuigingen op de lasten, zoals de ombuigingen volgend uit het advies van de commissie van wijzen voor de jeugdmiddelen, worden ingegeven. Ook kan daar het gemiddelde accrespercentage voor de komende periode exact worden bijgesteld.

Blad *Macrogegevens*

Op het blad *Macrogegevens* kan tot slot linksboven worden gekozen of wordt uitgegaan van de voor ingevulde groeicijfers voor de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven of dat wordt uitgegaan van handmatig zelf ingevoerde cijfers. De gegevens van de kolom *Macrogegevens* bij de stand *Trend 2023-2027* linksboven van het tabblad zijn gebaseerd op openbare bronnen. De cijfers over de bevolking zijn gebaseerd op de regionale bevolkingsstatistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek op CBS-Stateline. De cijfers over de inflatie (CPI), het prijspeil Binnenlands Bruto Product, de trendmatige economische groei, het prijspeil beloning werknemers (overheid), het prijspeil netto materieel (overheid) en het prijspeil intermediair verbruik (overheid) zijn gebaseerd op de meerjarenraming bij het Centraal Economisch Plan 2023 van het Centraal Planbureau.

Door in plaats van *Trend 2023-2027* de stand *Handmatig* te selecteren wordt juist uitgegaan van de getallen die zelf in de lege witte kolom worden ingevuld.

Nadat de inkomsten en lopende uitgaven op het blad *Inkomsten & uitgaven* zijn gecategoriseerd, en de groeicijfers voor de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven zijn geselecteerd, kan het houdbaarheidstekort voor houdbare gemeentefinanciën worden bepaald door het aanpassen van het ombuigingspercentage bij knop nr. 30 onder het kopje Scenario. Door *trail* en *error* moet hier een percentage worden ingegeven waarbij de *netto schuldquote* in de grafiek op dit tabblad vanaf 2029 stabiliseert of licht daalt. Of dit het geval is, kan ook worden afgelezen in het veld *doelzoeken* of aan de hand van de reeks met *netto schuldquotes* erboven. Het ombuigingspercentage kan natuurlijk ook met de functie *doelzoeken* van Excel worden gevonden.

Bij knop nr. 32 onder de kolom *Handmatig* kan door het ingeven van een positief of een negatief percentage het niveau van de investeringsuitgaven worden bijgesteld. Dit invoerveld werkt ook als de test op het scenario *Slechtweer* is ingesteld. Hier kan dus ook een ombuiging op de investeringsruimte voor investeringen in vaste (im-)materiële activa worden ingeboekt. Bij ombuigingen op ook de investeringsruimte hoeft minder op de lopende exploitatie-uitgaven worden omgebogen. Met het ingeven van *negatieve* percentages op de invoervelden bij de knoppen nr. 30 en nr. 32 worden juist structurele meeruitgaven voor respectievelijk de exploitatie en de jaarlijkse investeringen ingeboekt.

Bij het bepalen van het ombuigingspercentage bij knop nr.30 voor het houdbaarheidstekort moet dus een percentage worden gekozen, waarbij de *netto schuldquote* vanaf het jaar 2029 licht daalt. Het kan zijn dat daarvoor een negatief percentage moet worden ingegeven. Er is dan ruimte voor meeruitgaven op de exploitatie zonder dat de gemeenteschuld onhoudbaar wordt. Na het bepalen van het benodigde ombuigingspercentage is de test gereed en kan de financiële conditie van de gemeente op het blad *Financiële conditie* worden afgelezen.

Voor het maken van een inschatting van de begrotingspolitiek bij verschillende scenario's kan het scenario van de test op *Handmatig* in plaats van *Slechtweer* worden gezet. De omvang van de exploitatie in kasstromen en de investeringsruimte kunnen dan rechtsboven op het blad *Macrogegevens* worden afgelezen.

§ 4. De kengetallen van de financiële conditie index

In het navolgende deel van de *Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën* worden de definities van de kengetallen van de *financiële conditie index* gegeven en vervolgens kort toegelicht. Daarbij worden ook de signaalwaarden van elk kengetal gegeven, waarboven (of waaronder) potentieel sprake is van financiële stress op het bijbehorende aandachtsgebied.

Netto schuldquote (inclusief uitgeleende gelden) - $100\% \times ((\text{Langlopende leningen} + \text{Overige langlopende schuldverplichtingen} + \text{Kortlopende leningen} + \text{Rekeningcourant kredieten} + \text{Crediteuren} + \text{Overlopende passiva} - \text{Langlopende verstrekte leningen aan verbonden partijen} - \text{Langlopende verstrekte leningen aan derden} - \text{Langlopende uitzettingen} - \text{Kortlopende verstrekte leningen} - \text{Kortlopende uitzettingen} - \text{Vorderingen} - \text{Debiteuren} - \text{Liquide middelen} - \text{Overlopende activa}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

De *netto schuldquote* geeft indirect antwoord op de vraag of met het inkomen blijvend de schuldverplichtingen kunnen worden gedragen. Een hoge *netto schuldquote* geeft aan dat bij een recessie de druk van de schuldverplichtingen op de exploitatie-uitgaven hoog kan oplopen. De signaalwaarde voor de *netto schuldquote* bedraagt 130% (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een overschrijding van deze signaalwaarde is sprake van een erg hoge schuldendruk. Al bij een *netto schuldquote* hoger dan 100% springt het licht op oranje (½ punt aftrek).

Effectieve netto schuldquote - $\text{Netto schuldquote} + (\text{risico op wanbetaling uitgeleende gelden} \times \text{Uitleenquote}) + (\text{voorraadrisico bouwgrondexploitatie} \times \text{Voorraadquote}) - \text{Voorraadquote}$

Een hoge *netto schuldquote* hoeft niet te betekenen dat een gemeente relatief gezien hoge schulden heeft. Mogelijk heeft de gemeente tegenover de schulden grote voorraden onderhanden werk grondexploitatie staan die op korte termijn worden verkocht. Daarmee daalt de schuld. Ook kan het aandeel uitgeleende gelden in de *netto schuldquote* laag zijn, zodat de gemeente een in omvang maar zeer beperkt wanbetalingsrisico op deze uitzettingen loopt.

Uit de *netto schuldquote* kan tezamen met de uitleenquote en de voorraadquote het kengetal *effectieve netto schuldquote* worden gedefinieerd, dat een ander licht op de hoogte van de schulden schijnt. De uitleenquote is daarbij de omvang van de uitgeleende gelden gedeeld door de baten voor mutatie van de reserves. De voorraadquote wordt berekend door de omvang van de voorraden te delen door de baten voor mutatie van de reserves.

Een hoge *effectieve netto schuldquote* geeft aan dat er mogelijk al sprake is van een risico op financiële stress door hoge schulden. Een lage *effectieve netto schuldquote*, ondanks een hoge *netto schuldquote*, geeft aan dat er geen sprake is van te hoge schulden.

Voor het berekenen van de *effectieve schuldquote* wordt uitgegaan van een wanbetalingsrisico op uitgeleende gelden van 12%. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat bij financiële stress de bouwplannen van de voorraad onderhanden werk voor 70% van de waarde waartegen ze op de balans staan, kunnen worden verkocht. Het voorraadrisico bedraagt daarmee 30%.

De signaalwaarde voor de *effectieve netto schuldquote* van de gezamenlijke gemeenten bedraagt 120% (licht op rood, 1 punt aftrek). Als de *effectieve netto schuldquote* de individuele signaalwaarde overschrijdt, heeft een gemeente een erg hoge schuld. Al bij een effectieve netto schuldquote hoger dan 90% springt het licht op oranje (½ punt aftrek).

Solvabiliteitsratio - $100\% \times ((\text{Algemene reserve} + \text{Bestemmingsreserves} + \text{Resultaat van de rekening}) : \text{Balanstotaal})$

De *solvabiliteitsratio* meet in hoeverre het bezit op de balans niet met schulden is belast. Zo is bij een *solvabiliteitsratio* van 30% dus 70% van het gemeentebezit wel met schulden belast. Bij een uitkomst voor de *solvabiliteitsratio* lager dan 0% zijn de schulden hoger dan de balanswaarde van de bezittingen op de linkerzijde van de balans. Het gemeentehuis staat dan bij wijze van spreken financieel onder water. Er is in dat geval sprake van een negatief eigen vermogen.

Een lage *solvabiliteitsratio* is een teken dat een gemeente met zijn exploitatieresultaten weinig tot niet spaart voor de financiering van zijn investeringen. Bij een negatieve *solvabiliteitsratio* heeft een gemeente met negatieve exploitatieresultaten geleend voor lopende uitgaven aan publieke voorzieningen en vindt geen ontmoediging plaats van macro-economische stabilisatie met lopende uitgaven. Dat is echter een exclusieve taak van het Rijk. Bij een negatief eigen vermogen zijn lopende uitgaven aan publieke voorzieningen op een toekomstige generatie inwoners afgewenteld en dat is in de regel ongewenst.

Om enige speling te hebben voor het ontstaan van de hiervoor genoemde negatieve verschijnselen moet voor de signaalwaarde van de *solvabiliteitsratio* enige ruimte worden aangehouden. De resterende buffer aan leencapaciteit is dan bedoeld als remweg voor het tijdelijk opvangen van exploitatietekorten. Daarom springt al bij een *solvabiliteitsratio* van 20% het licht op oranje (½ punt aftrek). Bij een lagere waarde is sprake van een hoge schuldbelasting van het bezit. De signaalwaarde voor het licht op rood voor de *solvabiliteitsratio* bedraagt 0% (1 punt aftrek).

Exploitatieresultaat - $100\% \times ((\text{Algemene reserve ultimo} + \text{Bestemmingsreserves ultimo} + \text{Resultaat van de rekening ultimo} - \text{Algemene reserves primo (inclusief saldo van de rekening)} - \text{Bestemmingsreserves primo}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Dit kengetal beantwoordt de vraag of een gemeente zijn bezit zwaarder met schuld belast, doordat het exploitatieresultaat negatief is. Bij structureel negatieve exploitatieresultaten wordt de schuldbelasting van de bezittingen op de balans op termijn hoger dan 100%. Er worden dan kosten van lopende consumptieve uitgaven op een toekomstige generatie inwoners afgewenteld. Vanwege dit argument zijn structureel negatieve exploitatieresultaten bij gemeenten ongewenst. Voor een positieve *solvabiliteitsratio* heeft een gemeente zelfs structureel positieve exploitatieresultaten nodig. De vrijvallende middelen van een positief exploitatieresultaat houdt een gemeente niet over, maar worden gebruikt voor de financiering van investeringen. Juist een exploitatietekort kan een signaal zijn voor het ontstaan van financiële stress. De signaalwaarde voor het kengetal *exploitatieresultaat* bedraagt daarom 0%.

Voor het bepalen van de *financiële conditie index* maakt de test gebruik van twee oordelen over het exploitatieresultaat. Ten eerste wordt gekeken naar het exploitatieresultaat in het lopende jaar. Is dat negatief dan springt het licht op rood (1 punt aftrek). Ten tweede wordt gekeken naar de uitkomsten van de exploitatieresultaten in het lopende jaar en de twee daaraan voorafgaande jaren. Is er sprake van drie negatieve exploitatieresultaten op rij dan springt er nog een licht op rood (extra punt aftrek). Het exploitatieresultaat is in dat geval structureel negatief. Bij twee negatieve exploitatieresultaten in drie jaar springt het licht op oranje (extra ½ punt aftrek).

Onbenutte belastingcapaciteit OZB - $100\% \times (\text{Redelijk tarief OZB} \times (\text{WOZ-waarde woningen} + 2 \times \text{WOZ-waarde niet-woningen})) - (\text{opbrengst OZB woningen} + \text{opbrengst OZB eigenaren niet-woningen} + \text{opbrengst OZB gebruikers niet-woningen}) : \text{Baten voor mutatie reserves}$

Het kengetal onbenutte belastingcapaciteit OZB geeft aan hoeveel een gemeente bij een slechtweerscenario zijn inkomsten kan verhogen. Een negatieve uitkomst geeft aan dat een gemeente geen ruimte voor ombuigingen op zijn belastingbaten heeft. Een negatieve uitkomst voor het kengetal betekent ook, dat de belastingdruk hoger is dan wat de wetgever als een aanvaardbaar belastingtarief ziet. Daarmee is het kengetal ook zelf een signaal voor het ontstaan van financiële stress. Bij een negatieve uitkomst is sprake van een hoge belastingdruk, wat het politieke draagvlak voor de bijbehorende uitgaven ondermijnt. Een hoge belastingdruk kan ook een teken zijn dat de lopende uitgaven aan publieke voorzieningen onder druk staan.

Het redelijk tarief voor een aanvraag van saneringssteun artikel 12 Financiële-verhoudingswet bedraagt 120% van het gewogen gemiddelde tarief onroerende-zaakbelastingen van alle gemeenten in het voor-voorgaande jaar. De belastingopbrengst onroerende-zaakbelastingen bij dit tarief dient als uitgangspunt voor de signaalwaarde van het kengetal *onbenutte belastingcapaciteit*. Is de belastingopbrengst hoger dan heeft een gemeente geen onbenutte belastingcapaciteit meer en springt het licht op rood (1 punt aftrek). De uitkomst voor het kengetal is in dat geval negatief. Bij een overschrijding van de signaalwaarde voor het kengetal *onbenutte belastingcapaciteit* heeft een gemeente een erg hoge belastingdruk. Voor dit kengetal is geen signaalwaarde waarboven het licht op oranje springt.

Afhankelijkheidsratio - $100\% \times ((\text{Inkomsten uit het gemeentefonds} + \text{Inkomsten uit specifieke uitkeringen}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Dit kengetal geeft aan in hoeverre een gemeente voor zijn inkomsten afhankelijk is van overdrachten van het Rijk en geeft daarmee de gevoeligheid weer voor kortingen op deze overdrachten bij een recessie. Een hoge *afhankelijkheidsratio* wordt internationaal als een nadeel voor de financiële conditie gezien. De *afhankelijkheidsratio's* van gemeenten in Nederland lopen met een variatie van minder dan 40% tot meer dan 80% ver uiteen. De signaalwaarde voor de *afhankelijkheidsratio* bedraagt 72,5% (licht op oranje, ½ punt aftrek). Als een gemeente deze signaalwaarde overschrijdt, dan is de afhankelijk van overdrachten groot en de gevoeligheid voor kortingen op deze overdrachten dus ook groot. Voor dit kengetal is geen signaalwaarde waarboven het licht op rood springt.

Netto investeringsquote - $100\% \times ((\text{Immateriële activa ultimo jaar } t + \text{Materiële activa ultimo jaar } t) - (\text{Immateriële activa ultimo jaar } t-4 + \text{Materiële activa ultimo jaar } t-4)) : (4 \times \text{Baten voor mutatie reserves jaar } t)$

De *netto investeringsquote* is geschikt om te beoordelen of een gemeente voldoende investeert voor het behoud van een aanvaardbaar voorzieningenniveau. Normaal zullen de uitgaven aan de investeringen hoger zijn dan de afschrijvingslasten. Dit omdat de investeringen door inflatie duurder worden, maar ook doordat door inwonersgroei en economische groei jaarlijks meer en hoogwaardigere publieke investeringen zoals wegen en scholen nodig zijn. De uitkomst van de *netto investeringsquote* hoort daarom normaal gesproken gematigd positief te zijn. Voor de berekening van de *netto investeringsquote* wordt een periode van vier jaar genomen, zodat fluctuaties in de hoogte van de investeringen tussen jaren wegvallen. Ook wordt daarmee over een eventuele politieke investeringscyclus heen gekeken.

Gemeenten kunnen op de investeringsuitgaven bezuinigen voor ruimte op de exploitatierekening (minder afschrijvings- en rentelasten). Te lage investeringen kunnen daarom ook een signaal zijn dat een gemeente een probleem heeft om de lopende uitgaven en rentelasten op de exploitatie te beheersen. Door investeringen uit of af te stellen dalen de afschrijvingslasten in plaats van dat ze door de nieuwe (vervangings-)investeringen oplopen. Daarmee daalt eveneens de schuldquote. Bij te lage investeringen zijn op termijn inhaalinvesteringen nodig, omdat anders de leefbaarheid in de gemeente onder druk komt.

Een gemeente kan ook te ambitieus zijn en te veel willen investeren. Te hoge investeringen zorgen voor het oplopen van de *netto schuldquote* en daarmee voor het oplopen van de schuldverplichtingen. Ook leggen de hogere afschrijvingslasten van de investeringen en de rente van de bijbehorende schuld dan een groter deel van de exploitatierekening vast, waardoor de ruimte voor ombuigingen op de lopende uitgaven van de exploitatie kleiner is.

De *netto investeringsquote* kent dan ook signaalwaarden voor lage investeringen en voor hoge investeringen. Het kengetal kijkt daarbij alleen naar de achterliggende periode. De signaalwaarde voor de *netto investeringsquote* voor een erg laag investeringsniveau bedraagt 0%. Bij een negatieve *netto investeringsquote* springt het licht op rood (1 punt aftrek). Bij een investeringsquote lager dan 1% springt het licht al op oranje (½ punt aftrek). De signaalwaarde voor een hoog investeringsniveau bedraagt 5% (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een investeringsquote boven de 4% springt het licht eveneens al op oranje (½ punt aftrek).

Netto lasten per inwoner - (*Lasten voor mutatie reserves – Rentelasten – Afschrijvingslasten – Lasten bouwgrondexploitatie – Inkomsten uit heffingen en leges – Inkomsten uit specifieke uitkeringen – Inkomsten uit decentralisatie-uitkeringen – Inkomsten uit Toeristenbelasting – Inkomsten uit Parkeerbelasting -Inkomsten uit Pachten*) : *Inwonertal gemeente*

Het kengetal *netto lasten per inwoner* geeft informatie over de hoogte van de lopende uitgaven aan de publieke voorzieningen die uit algemene middelen of met schuldfinanciering worden betaald. Toeristenbelasting, Parkeerbelasting en (Erf-) Pachten zijn ook algemene middelen, maar worden wel in mindering gebracht op het kengetal *netto lasten per inwoner* om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten onderling te verbeteren. Het kengetal geeft een signaal af voor lage of juist hoge lopende uitgaven per inwoner ten opzichte van vergelijkbare gemeenten.

Lage *netto lasten per inwoner* ten opzichte van vergelijkbare gemeenten zijn een indicatie dat het niveau aan noodzakelijke publieke voorzieningen mogelijk onder druk staat. Hoge *netto lasten per inwoner* ten opzichte van vergelijkbare gemeenten kunnen een signaal zijn dat een gemeente op grote voet leeft. Voor het bepalen of sprake is van afwijkende *netto lasten per inwoner* is een vergelijking met gemeenten met een vergelijkbare sociale structuur en centrumfunctie nodig. Daarvoor worden drie klassen gemeenten met een vergelijkbare sociale structuur en centrumfunctie onderscheiden, namelijk de klassen laag, midden en hoog. Deze klasse-indeling naar sociale structuur en centrumfunctie steunt op het instrument *Begrotingsanalyse* van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De signaalwaarden voor dit kengetal worden bepaald aan de hand van een vergelijking van alle *netto lasten per inwoner* in een jaar binnen de desbetreffende klasse. De onderste signaalwaarde bedraagt de uitkomst van het 1^e kwartiel min 5%. De bovenste signaalwaarde bedraagt de uitkomst van het 3^e kwartiel plus 5%.

Voor gemeenten uit de klasse laag met een goede sociale structuur en geen centrumfunctie ligt de lage signaalwaarde in 2023 op 1.494 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). De hoge signaalwaarde bedraagt 1.904 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Voor gemeenten uit de klasse midden met een redelijke of matige sociale structuur en een redelijke tot geen centrumfunctie ligt de onderste signaalwaarde in 2023 op 1.624 euro (licht op rood, 1 punt aftrek) en de bovenste signaalwaarde op 2.032 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Voor gemeenten uit de klasse hoog met een zwakke of matige sociale structuur en een sterke centrumfunctie ligt in 2023 de onderste signaalwaarde op 1.819 euro (licht op rood, 1 punt aftrek) en de bovenste signaalwaarde op 2.307 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een onderschrijding van de lage signaalwaarde heeft een gemeente erg lage *netto lasten per inwoner*. Bij een overschrijding van de bovenste signaalwaarde heeft een gemeente erg hoge *netto lasten per inwoner*.

(Voor het jaar 2022 bedraagt voor de klasse laag de onderste signaalwaarde 1.522 euro en de bovenste signaalwaarde 1.900 euro. Voor de klasse midden bedraagt in 2022 de onderste signaalwaarde 1.674 euro en de bovenste signaalwaarde 2.132 euro. Voor de klasse hoog bedraagt in 2022 de onderste signaalwaarde 2.060 euro en de bovenste signaalwaarde 2.577 euro.)

Houdbaarheidsquote - Dit kengetal geeft een indicatie van de ombuigings-inspanning die een gemeente bij een slechtweers scenario moet leveren voor houdbare gemeentefinanciën. Het kengetal is daarmee de maat voor de weerbaarheid van een gemeente en drukt de houdbaarheidsopgaaf (= bedrag aan benodigde structurele ombuigingen op de baten en lasten bij een slechtweerscenario) uit in procenten van de lasten en baten waarop ombuigingen kunnen worden gerealiseerd. Het bedrag waarop ombuigingen kunnen worden gerealiseerd is in de test de som van een positieve onbenutte belastingcapaciteit onroerende-zaakbelastingen en de netto lasten zoals die hiervoor zijn gedefinieerd, maar dan inclusief de lasten betaald uit de opbrengsten toeristenbelastingen, parkeerbelasting en pachten. De definitie van het kengetal *houdbaarheidsquote* wordt aanvullend gevormd door de architectuur van de houdbaarheidstest en de zwaarte van het slechtweerscenario.

De signaalwaarde waarbij voor de *houdbaarheidsquote* het licht op oranje springt bedraagt 20% (1/2 punt aftrek). Dit houdt in vijf jaar lang minimaal 4% per jaar ombuigen op het totaal van de onroerende-zaakbelastingen en ombuigingsrelevante lasten als het slechtweerscenario zich voordoet. Dat klinkt als zeer veel, maar daarbij moet worden bedacht dat zowel de baten als de lasten in de test jaarlijks met de trendmatige ontwikkeling doorgroeien. Het jaarlijkse bezuinigingspercentage voor licht op oranje ligt dus aanzienlijk lager en onder de 2%. De signaalwaarde waarbij het licht voor de *houdbaarheidsquote* op rood springt, bedraagt 25% (aftrek 1 punt). Daarboven is de weerbaarheid om een slechtweerscenario te doorstaan dus onvoldoende.

Kasgeldratio - $100\% \times ((\text{Kortlopende aangetrokken leningen} + \text{Rekeningcourant kredieten} - \text{Kortlopende uitzettingen} - \text{Liquide middelen}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Bij de Nederlandse gemeenten is het herfinancieringsrisico door artikel 12 Financiële-verhoudingswet en de aanwezigheid van twee sectorbanken voor het verstrekken van leningen aan decentrale overheden verwaarloosbaar. Om die reden lopen gemeenten op de aangetrokken financiële middelen van banken en andere vermogensverschaffers alleen een renterisico.

De *kasgeldratio* meet het risico van sterk stijgende rentelasten op de korte termijn door herfinanciering van de kortlopende schuld bij een stijgende marktrente. De ratio geeft weer of het saldo van de kortlopende schulden minus de aanwezige liquide middelen hoog of laag is. Bij een hoog saldo is de gevoeligheid voor stijgende rentelasten door een renteschok op de korte termijn groot. De *kasgeldratio* is hetzelfde kengetal dat voor het berekenen van de kasgeldlimiet van de *Wet fido* wordt gebruikt. Alleen wordt het kengetal uit de *Wet fido* over een periode van een kwartaal gemeten, terwijl het kengetal uit de test de ultimo stand is van de eindbalans. Voor de signaalwaarde van de *kasgeldratio* is aangesloten bij de wettelijke signaalwaarde van 8,5% van het begrotingstotaal. Er is alleen een signaalwaarde voor het licht op oranje (1/2 punt aftrek).

Bij een overschrijding van de signaalwaarde voor de *kasgeldratio* heeft een gemeente een erg hoge rentegevoeligheid op de korte termijn.

***